

TARİHİ SÜREÇ İÇİNDE ANKARA KENTİNİN DEĞİŞEN ROLLERİ: ULUS MEYDANI VE KIZILAY MEYDANI

Demet YILMAZ YILDIRIM*¹, Sema TOPALOĞLU ²

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Trabzon
yilmazdemett@ktu.edu.tr, sematopaloglu25@gmail.com

ÖZET: Tarihsel süreç içerisinde etkili olan fiziksel, toplumsal, kültürel, ekonomik, politik ve idari faktörler kentlerin kimliklerini oluşturmaktadır. Kenti şekillendiren ve sınıflandıran bu etmenlerin etkisiyle kentler değişerek yeni yüzler kazanmaktadır. Hızı ve etkisi değişen bu süreç, kent kimliğine de etki etmektedir. Ankara bu kentlerden biri olarak başkent olmasıyla bir değişim süreci yaşamıştır. Başkent statüsüyle bürokrasi kente yerleşmiş, kentleşme sürecini hızlandırmıştır. Bu bağlamda çalışmada tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış Ankara'nın farklı medeniyetlerin oluşturduğu değişen rolleri ortaya konmuştur. Ayrıca kentin başkent olmasıyla alınan planlama kararları, bu kararların oluşturduğu mekânsal ve yapısal değişimler incelenmiştir. Çalışma alanı olarak ise Ankara'nın önemli kamusal mekânlarından olan kentin başkent statüsüyle öncelikli değişim yaşayan Ulus Meydanı, Kızılay Meydanı ve bu iki meydan arasında omurga oluşturan Atatürk Bulvarı ele alınmıştır. Çalışmada bir taraftan değişen veya öne çıkan roller oraya konurken diğer taraftan bu alanlardaki özellikle kamuya hizmet etmiş etkili yapıların mevcut olup/olmama, yeniden işlevlendirme gibi durumları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Ulus Meydanı, Kızılay Meydanı, Kent Kimliği, İdari Yapı.

CHANGING ROLES OF ANKARA CITY IN THE HISTORICAL PROCESS: ULUS SQUARE AND KIZILAY SQUARE

ABSTRACT: In the historical process the physical, social, cultural, economic, political and administrative factors that have been effective constitute the identities of the cities. Cities are changing and having new faces under the influence of these factors that form and classify the city. This process, whose speed and effect changes, also affects the identity of the city. As one of these cities, Ankara has gone through a period of change as it became the capital. With its capital status, the bureaucracy settled in the city and accelerated the urbanization process. In this context, the changing roles of Ankara, which has hosted many civilizations throughout history, created by different civilizations have been revealed in this study. In addition, the planning decisions taken after the city became the capital and the spatial and structural changes created by these decisions were examined. As the study area, Ulus Square, Kızılay Square, Atatürk Boulevard, which forms the backbone between these two squares, that are one of the important public spaces of Ankara, which has undergone a priority change with the capital status of the city. In the study, on the one hand, changing or prominent roles are put, on the other hand, such as the existence/non-existence, re-functioning position of effective buildings, that have served the public in these areas, are discussed.

Keywords: Ankara, Ulus Square, Kızılay Square, Urban Identity, Administrative Building.

1.GİRİŞ

Uygarlık kelimesiyle özdeşleştirilen kent, “tarım dışı faaliyetlerin, tarımsal veya tarımsal olmayan ürünlerin dağıtımının yapıldığı, teknolojik gelişmişlik düzeyine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine ulaşmış yerleşme birimleri” olarak tanımlanmaktadır (Kıray, 2007). Kent, fiziki bir mekân olmanın ötesinde ticari, askeri, endüstriyel, idari, sosyal, kültürel, turistik, eğitimsel, ulaşım ve sağlıkla ilgili fonksiyonların derlendiği bir bölge ile bu işlevleri kullanan kişilerin yer aldığı alandan oluşan sistemler bütünüdür (Url-1).

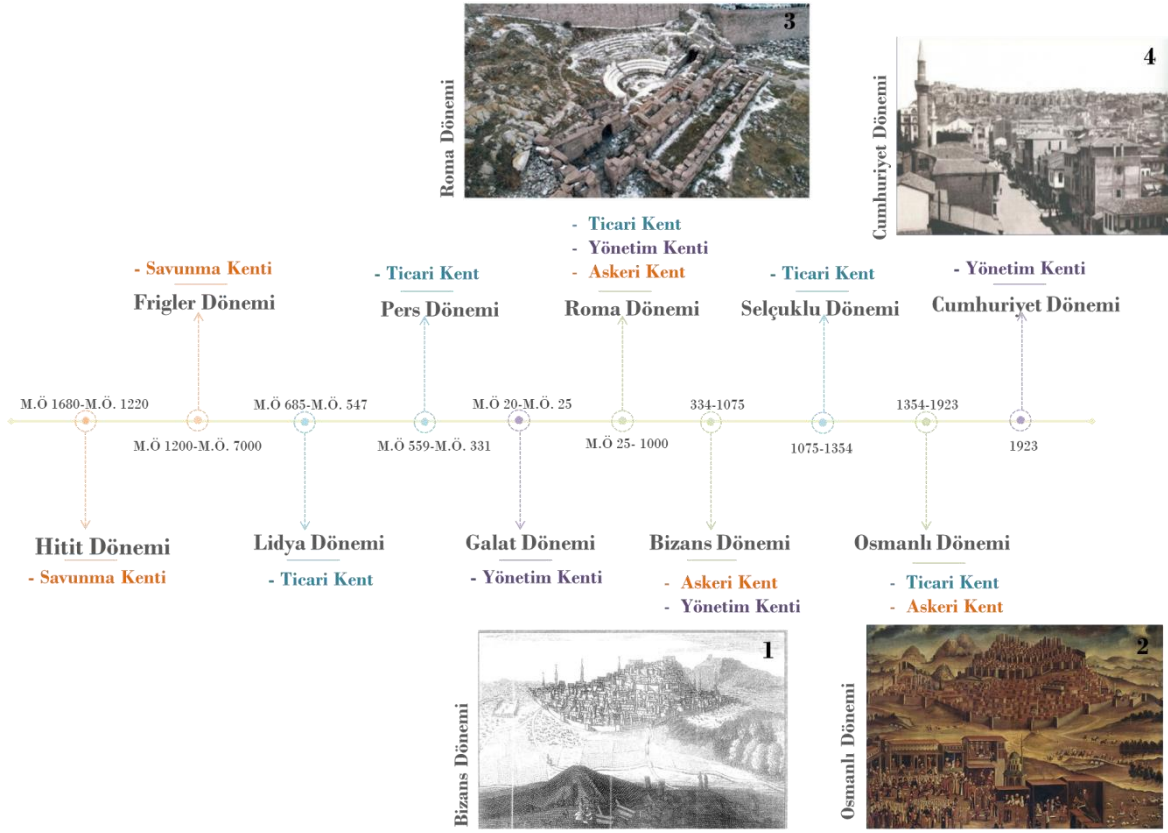
Kentlerde etkili değişimler oluşturan kentleşme süreci Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede genellikle kırdan kente yapılan iç göçle gerçekleşmiştir. 1950’den itibaren ivme kazanan sanayileşmeyle birlikte kentleşme süreci daha da hızlanmış kentler yeni yüzler kazanmaya başlamıştır (Işık, 2005). Kentlerdeki bu etkili değişimi oluşturan sebeplerin yanında bir diğer etken de kentlerin yeni rolleri ve bu rollerin getirdikleri mimari, kentsel ve planlama ölçeklerindeki yeni ihtiyaçları olmaktadır. Yapılan düzenlemelerle birlikte kent değişmekte ve yeni bir karakter kazanmaktadır. Bu kentlerden biri de Ankara’dır. Ankara başkent yapılmasıyla birlikte yeni bir kimlik kazanmış, yeni rolün gücünü temsil edecek kent planları hazırlanmış, farklı kentsel mekân düzenlemeleri ve bu rolün ihtiyaçlarına hizmet edecek yapılar inşa edilmiştir.

Çalışmada öncelikli olarak Ankara’ya ev sahipliği yapmış medeniyetler ortaya konmuş ve bu süreçte kentin kullanım amacına bağlı olarak üstlendiği roller belirlenmiştir. Son olarak Ankara’nın başkent olmasıyla kazandığı idari kimlik rolünün yansımalarının yoğun şekilde yaşandığı Ulus’tan başlayıp, Atatürk Bulvarı üzerinden Kızılay’ı da içine alan bölümü 1923-2020 yıllarını kapsayacak şekilde değişen roller, kamusal alanlar ve binalar üçgeninde incelenmiştir. Çalışma bir taraftan kentin zaman içerisinde sahip olduğu rollerin kente yansıma biçimlerini ve bu sürecin kent kimliği açısından taşıdığı önemi ortaya koymaktadır. Diğer taraftan ise kenti şu ana değil zamana bağlı anlamları özgün mekânsal kazanımları üzerinden değerlendirmiştir.

2. ANKARA’NIN DÖNEMLERE GÖRE DEĞİŞEN ROLLERİ VE PLANLAMA SÜREÇLERİ

Ankara İç Anadolu bölgesinin kuzeybatısında, Hatip Çayı’nın kenarında savunmaya uygun kayalık bir tepenin eteklerinde kale şehri olarak kurulmuştur. Kuruluş tarihi kesin olmayan Ankara kentinin, çevresinde yapılan kazılarda rastlanan prehistorik izler, bu yörede kalkolitik çağdan beri bir yerleşimin olduğunu göstermiştir (Gürsoy, 1959). Kentin tarihi, Ankara kalesinin yapıldığı düşünülen Hitit dönemi ile başlamıştır. Ankara, Hititlerden sonra, Friglerin egemenliğine girmiştir. Bu dönemde kente savunma amacıyla eski kalenin yerine yeni bir kale inşa edilmiştir. Kent, Libyalılar ve Perslerin egemenliğinde olduğu dönemde Kral Yolu üzerinde yer alması nedeniyle ticari bir kimlik kazanmıştır. Akçura (1971) kentin M.Ö. 25 yılına kadar Galatların kollarından biri olan Tektosaglara da başkentlik yaptığını belirtmiştir. Galatlar’dan sonra Roma döneminde kent büyüyerek genişlemiş savunma amaçlı kurulan kale kaldırılmıştır. VIII. yüzyılda Bizans’ın bukellarion adlı askerî ve idarî birimi yani “thema” diye adlandırılan yönetim merkezi olmuştur. Bu amaçla kent dış sur ile çevrelenip kentin iç sur duvarları yükseltmiştir. Bizans’tan sonra Selçuklulara bağlı bir beylik olan Danişmentlerin egemenliğine girmiş olan kentin kale içindeki yapısı genişleyerek büyümüştür. Ankara Selçuklulardan sonra kısa bir süre İlhanlı ve Karamanoğlu yönetiminde bulunmuş, 1362 yılından itibaren Osmanlı devleti egemenliğine girmiştir. XV. yy sonuna kadar Anadolu eyaletinin paşa sancağı merkezliğini yapmıştır. Ankara’nın tarih içerisinde en büyük değişimi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve başkent olarak ilan edilmesiyle yaşanmıştır. Bu dönemde idari kimlik kazanan kentin sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyo-mekânsal yapısında önemli dönüşümler yaşanmıştır (Eravcı, 2020; Uçaryiğit, 2017) (Şekil 1).

Şekil 1. Ankara Kent Tarihinde Yer Alan Medeniyetler ve Roller (Akçalı ve diğerleri, 2014), (Url-2), (Url-3)

Kentin başkent ilan edilmesiyle birlikte ülke genelinde daha önce hiçbir kent için hazırlanmamış imar planı başkent Ankara için hazırlanmıştır. Cumhuriyet ideolojisini yansıtan kentsel düzenlemeler plancılar, kentsel tasarımcılar ve mimarlar tarafından yapılmıştır (Tekeli, 2008). Kent bir ideoloji üzerine yeniden kurgulanmaya ve biçimlenmeye başlamıştır.

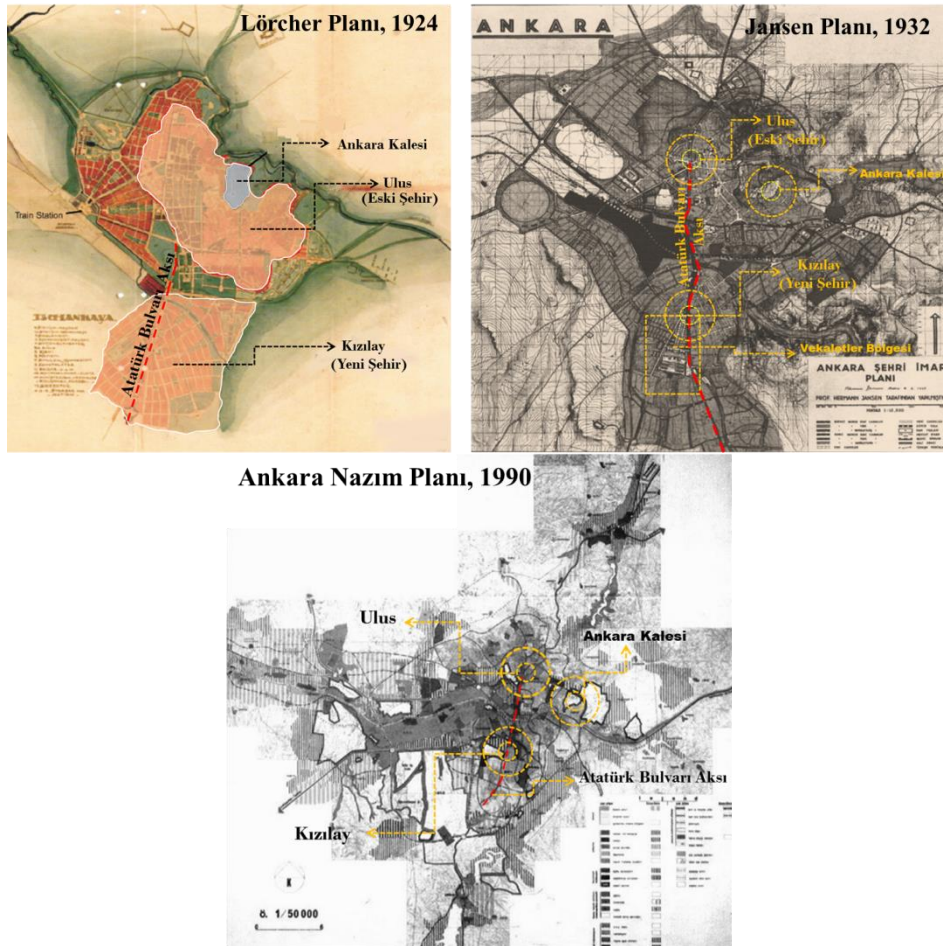
Ankara'da ilk planlama Carl Christoph Lörcher tarafından iki aşamalı olarak 1924'te önerilmiştir. Bu planların ilk aşamasında eski kenti düzenleme amacıyla boş alanların değerlendirilmesi yapılmıştır. İkinci aşamada ise kale ve çevresini içine alan eski kentin güneyinde bugünkü Kızılay ve çevresinde biçimlenen "Yeni Bir Şehir" önerilmiştir. Yeni şehir için oluşturulan Çankaya bölgesinde yönetim kompleksi oluşturularak yeni devlet bürokrasisinin ihtiyaç duyduğu kamu binaları önerilmiştir. Bu plan Ulus (eski şehir) ile Kızılay'ı (yeni şehir) birbirine bağlayan Atatürk Bulvarı'nı da içine almaktadır (Günay, 2006). Lörcher Planı (1924-1932) çerçevesinde alınan bu kararlar kentin güney yönünde gelişmesine neden olmuştur.

Lörcher planından sonra 1932'de yeni bir plana ihtiyaç duyulmuş bir yarışma düzenlenmiştir. Bu yarışmada Jansen'in planı seçilmiştir. Jansen Planı'na (1932-1957) göre Ankara Kalesi kentin simgesi ve merkezi olarak değerlendirilmiştir. Atatürk Bulvarı ise kentin eski ve yeni şehirleri arasında bağlantı kuran kuzey-güney yönelimli bir omurga olarak tasarlanmıştır. Atatürk Bulvarı üzerinde Güvenpark'tan başlayan ve Meclis'e kadar uzanan alan, üniversitelerin, bilim ve kültür kuruluşlarının, kamu yapılarının, yabancı elçiliklerin ve

diplomatik temsilciliklerin bulunacağı bir yer olarak planlanmıştır (Anonim, 1991). Jansen Planı'nda "Bakanlık Omurgası" veya "Hükümet Kartiyesi" olarak tasarlanan bu alana dair önerilere yer verilmiş, kent makro formunun oluşmasında, ileride kuvvetli bir girdi oluşturacak olan kuzey-güney aksı tasarlanmıştır (Çamur, 2000).

1957-1970 yılları arasında ise ulusal bir yarışmanın kazanılması ile Nihat Yücel-Raşit Uybadın Planı uygulanmıştır. Yücel-Uybadın Planı'nda daha önce 1-2 katlı bahçeli evler olarak öngörülen düzen 4 kattan başlayarak 10 kata kadar çıkan yapılaşmalara dönüştürülmüştür. Bu kat artışı Atatürk Bulvarı üzerinde blokların oluşmasına, bulvarın fiziksel yapısının değişmesine neden olmuştur (Boz ve Kubat, 2017).

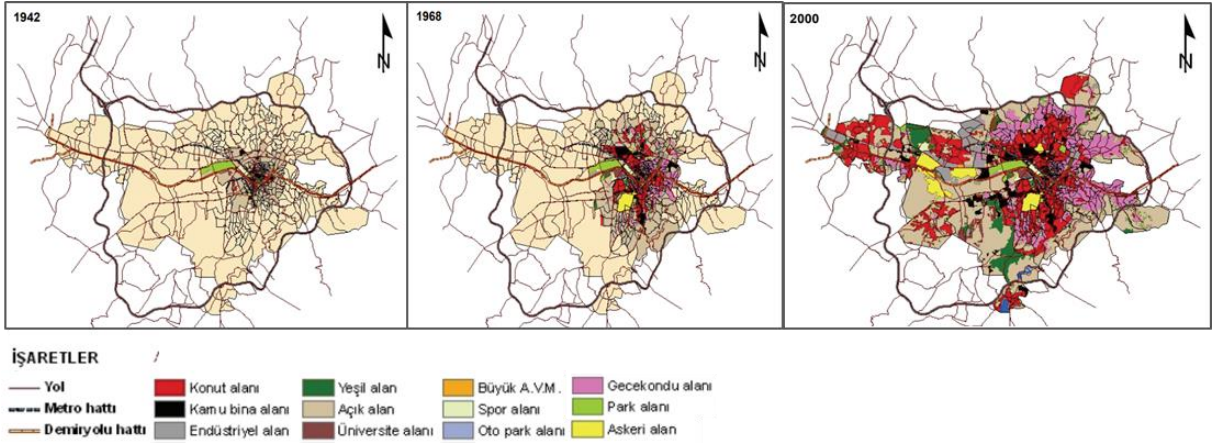
1982'de yeni bir planlama ile Ankara İmar Planı önerilmiştir. Bu planla birlikte günümüzdeki Ankara'nın makro formunu da belirleyen Eskişehir yolu üzerindeki batı koridoru planlanmıştır (Söylemez ve diğerleri, 2018). 1980'lerden sonra kent kuzey, güney ve doğu akslarında topografik sınırlara kadar ulaşmış ve bu alanın sınırları gecekondularla çevrelenmiştir (Günay, 2006). Merkezi saran gecekondular mahalleleri ile sıkışan kent, bu sıkışık alandan çıkarak topografyanın da uygun olduğu batı aksına doğru gelişim göstermiştir. Böylece Ankara'nın kentleşmesi yeni bir aksa kaymış; Ümitköy, Batıkent, Konutkent, Eryaman gibi uydu kentler ortaya çıkmıştır (Şenyapılı, 2006) (Şekil 2).

Şekil 2. 1924 Lörcher Planı, 1932 Jansen Planı (Erdoğan, 2008), 1990 Ankara Nazım Planı (Söylemez, 2018) ve Atatürk Bulvarı Aksı

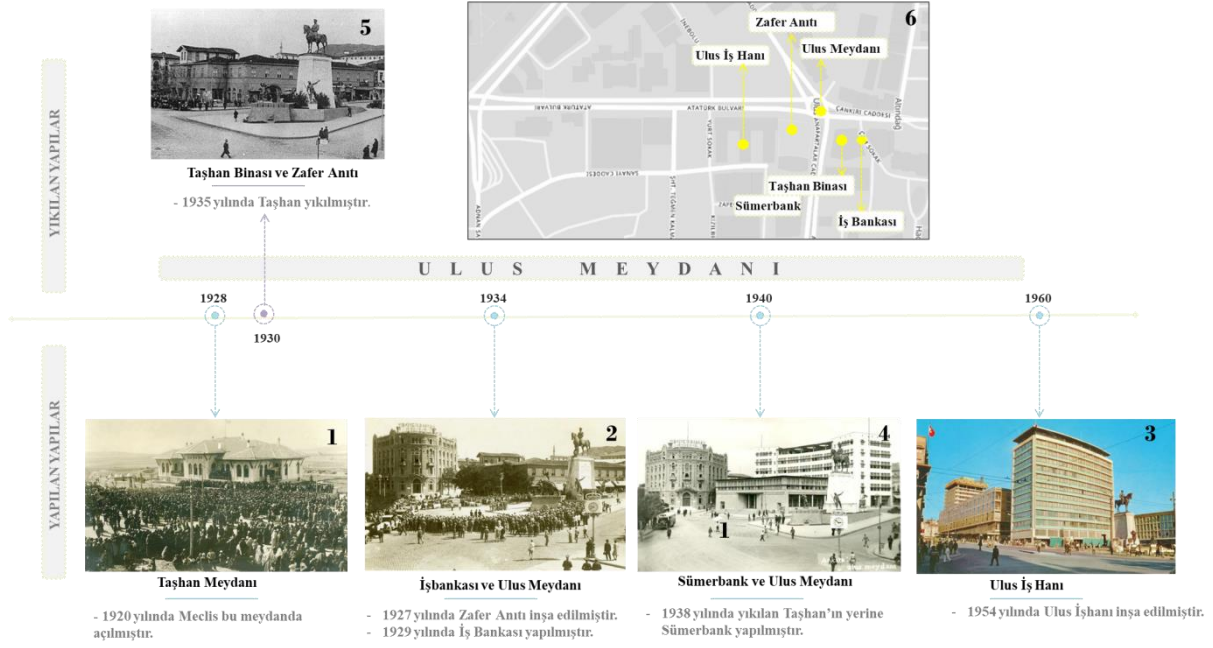
3. DEĞİŞEN ROLLERİN ULUS MEYDANI VE KIZILAY MEYDANI ÜZERİNDEN OKUNMASI

Doxiadis (1965) başkentlerin, beklentilerin ve taleplerin yansıdığı bir ayna olduğunu ve bu aynanın kenti yansıttığı için kentin fiziki görünüşünün önemli olduğunu belirtmiştir. Bir kasaba niteliğinde olan Ankara’da da kentin başkent olma durumu, farklı ihtiyaçların talep edilmesine ve kentin fiziksel yapısında değişimlere neden olmuştur. İdari bir statü kazanan kentte nüfus artmış, mevcut organik eski kent dokusuna kamusal ve idari birimler eklenmiş ve kent farklı yönlerde büyümüştür. Bu bağlamda Ankara’nın başkent olmasıyla kentsel ölçekte geçirdiği en büyük değişim kamu bina alanları üzerinde olmuştur. 1930’lu yıllarda kent ölçeğinde üniversite alanları 45 hektar, mezarlıklar 24 hektar, askeri alanlar 20 hektar alanı kaplarken kentin güney aksında yoğunluk gösteren kamu binaları 370 hektar alan kaplamaktadır. Bu süreçte Ankara’da arazi kullanımı açısından kamu bina alanları ikinci en büyük büyüme gösteren sınıf olmuştur (Aydın ve Özgür, 2009) (Şekil 3).

Şekil 3. Ankara'nın 1942, 1968, 2000 Yıllarındaki Arazi Kullanımı Değişimi (Aydın, 2011)

Kentin başkent olmasıyla dinamik değişimin yaşandığı ve en net okunduğu yerlerden biri de Ulus Meydanı, Kızılay Meydanı ve bu iki meydan arasındaki Atatürk Bulvarıdır. Ulus, Cumhuriyet öncesinde Taşhan Meydan'ını içine alan geleneksel bir merkez görünümündeyken 1920 yılında Meclis'in bu meydanda açılmasıyla Taşhan Meydanı Millî Mücadele Merkezi olarak yeni bir anlam kazanmıştır (Bayraktar, 2013). 1923-1930 yılları arasında yönetimin ihtiyaç duyduğu yapıların yapıldığı kentin bürokratik ve politik merkezi olmuştur (Saner, 2007). 1929 yılında inşa edilen İş Bankası Binası ise, meydanın kurumsal yapısını güçlendirmiştir. 1930-1950 yılları arasında Ulus kültürel, finansal ve ticari merkez olarak da özelleşmiştir. 1935 yılında Taşhan yıkılıp yerine Sümerbank Binası yapılmıştır. Meydanda özellikle bu yıllarda banka binalarının yapılması ve bulvarın meydanla olan bağlantısında bankaların genel müdürlüklerinin inşa edilmesiyle Ulus finansal bir rol de üstlenmiştir. Ayrıca Balık Pazarı ve Belediye Dükkanlar Sitesi gibi yapılar Ulus'a ticari, meydanla ilişkili açılan sinemalar ve şehir bahçesi ise Ulus'a kültürel bir merkez özelliği kazandırmıştır. 1950-1980 yılları arasında Ulus'un finansal merkez özelliği sürmesine karşın bürokratik ve politik merkez özelliği azalmış, kültürel merkez özelliği yitirilmiş, ticari merkez olarak ise önemi artmıştır. Bu yıllarda özel sektörün önem kazanmasıyla işhanları ve küçük ölçekli alışveriş merkezleri yapılmıştır. Ulus'un bu yeni yüzü 1947 yılında yanan Erkek Öğretmen Okul Binası'nın yerine 1954 yılında Ulus İşhanı binasının inşa edilmesiyle güçlenmiştir. 1980 sonrası özellikle Kavaklıdere'nin merkez özelliği kazanmasıyla birlikte Ulus'un bürokratik ve politik merkez özelliği sembolik düzeye inmiştir. Özel bankaların güçlenmesi ve merkez dışında yer seçmeleri nedeniyle Ulus finansal merkez özelliğini de kaybetmiştir. Sümerbank kurumunun özgün işlevinin değişmesi, İş Bankası Binası'nın taşınması Ulus Meydanı'nda önemli değişimler yaratmıştır (Bayraktar, 2013) (Şekil 4).

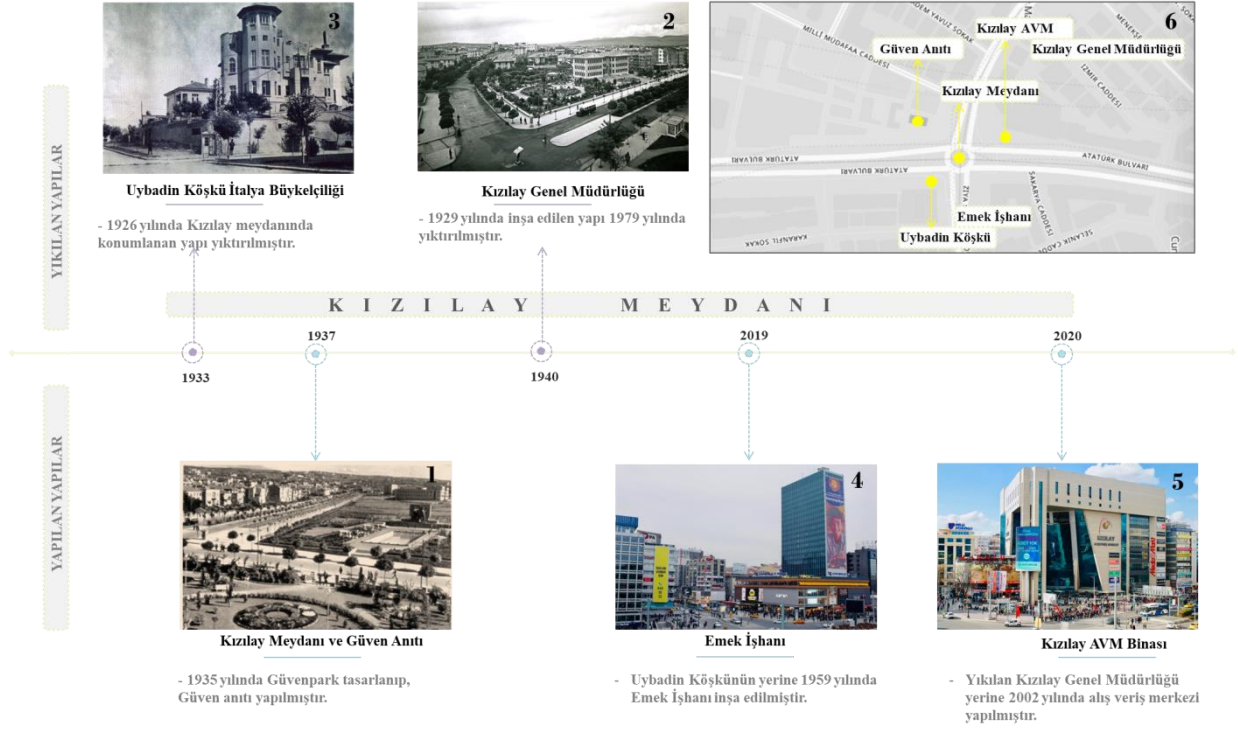

Şekil 4. Uzun Meydanı'nın (1928-1960 yılları arasındaki) Değişimi (Bayraktar,2013), (Öncü, 2017), (Url-4), (Url-5)

1923-1930 yılları arasında Lörcher planında önerilen Kızılay henüz bir merkez niteliği taşımamaktadır. Bu dönemdeki en önemli kamusal mekânlardan biri park olarak düzenlenmiş olan Havuzbaşı, diğeri ise meydana yapılan, meydanın ve yakın çevresinin de adını değiştiren Kızılay Genel Merkezi binasıdır. Cumhuriyetin kurumsal ve mekânsal üretiminin yoğun olarak yaşandığı 1930-1950 yılları arasında özellikle bakanlık binalarının inşa edilmesi, hükümet kartiyesinin burada yer alması ile Kızılay, bürokratik ve politik merkez olarak önem kazanmaya başlamıştır. (Bayraktar, 2013)

Kızılay Meydanı, protokol alanları olarak adlandırılan Vekâletler Bölgesi ve Güvenpark ile resmî bir kullanım kazanmıştır. Üçgen bir merkez içinde yer alan hükümet yapılarının konumlandığı idari bölgeyi Atatürk Bulvarı ve Milli Müdafaa Caddesi sınırlandırmıştır. İdari işlevlerin yer aldığı bu yapılar bir arada ve 5 katı geçmeyen yükseklikleri ile Ankara mevcut silüetine uyumlu bir şekilde tasarlanırken bu eğimli bölgenin en yüksek noktasına Türkiye Büyük Millet Meclisi yerleştirilmiştir (Turhanoğlu, 2010). Bölgenin Kızılay Meydanı'na açılan kuzey kısmında ise kamu yapıları ile konut dokusu arasında bir geçiş koridoru oluşturmak için Güven Park tasarlanmış, parka Cumhuriyet'in kimliğini simgeleyen Güven Anıtı yerleştirilmiştir. Böylece bu kimlik sadece yapılarla temsil edilmekle kalmayıp kentsel mekânla da özgünleştirilmiştir (Altaban, 1987). Ayrıca Kızılay, yapılan sinemalar ve kitap evleriyle birlikte bir kültürel merkez, banka şubelerinin açılmasıyla da finansal bir merkez özelliği taşımaya başlamıştır. 1952'de zemin kat ve bodrum kata pasajlar açılarak Kızılay ticari bir kimlik de kazanmıştır (Batuman, 2002). Ayrıca bulvarda yapılan yol genişleme çalışmaları 1968 yılında onaylanan Nazım Planı ile bulvardaki kat yüksekliklerinin 7-8 kata çıkarılması, bulvardaki özellikle kafelerin ve pastanelerin farklı işlevlerdeki ticarete dönüşmesi ve konut kullanımının yerini büro kullanımının alması alanın gerek fiziksel gerekse sosyal anlamda kimliğini değiştirmiştir (Vardar, 1989; Bilsel ve diğeri, 1997). 1980-2013 yılları arasında Kızılay'ın bürokratik ve politik özelliği zayıflamış, kültürel değerini kaybetmiş, finansal ve ticari açıdan ise önemini korumuştur.

Tüm bu yaşananlar yapım, yıkım, dönüşüm gibi bina ölçeğinde farklı değişimlere de neden olmuştur. Kızılay Meydanı üzerinde Atatürk Bulvarı'nın köşesinde konumlanan Mehmet Cemil Uybadın'a ait İtalya Sefareti olarak hizmet veren köşk yıkılarak 1959 yılında Türkiye'nin ilk gökdeleni olan Emek İşhanı inşa edilmiştir. Yine 1929 yılında meydana adını veren mimar Robert Örlü'nün tasarladığı Kızılay Genel Merkezi binası 1979 yılında yıktırılarak, Nesrin-Affan Yatman tarafından tasarlanan Kızılay Alışveriş Merkezi olarak hizmet vermeye başlamıştır (Ayna 2020) (Şekil 5).

Şekil 5. Kızılay Meydanı'nın (1928-1960 yılları arasındaki) Değişimi (Bayraktar, 2013), (Ayna, 2020), (Url-5)

1940'lı yıllarda kent bütününde kamu binalarının yapımı azalmıştır. Bu dönemde Anıtkabir için Rasattepe kamulaştırılıp Çankaya yönünde elçilikler yapılmıştır. 1950'lerde bakanlıklara bağlı bazı kuruluşlar ortaya çıkmış ve bu kuruluşlar Eskişehir Yolu üzerinde bakanlıkların güneybatısına yerleşmiştir. 1960'larda ise, idari kuruluşlar kent merkezinde kiralık yapılara dağılmışlardır (Batuman, 2002). İdari bölgenin ilk yerleşmelerinde yaratılan merkeziyet vurgusu kaybedilip bu birimler yeni gelişme bölgelerinin olduğu batı koridoruna doğru yayılım göstermiştir. Bakanlık yapılarının birbirleriyle ve diğer fonksiyonlarla birlikteliği düşünülmeden tekil olarak konumlandırılmıştır. Bu hareket ile birlikte kentin merkeziyetçi ve tek çekirdekli yapısı bozulmuştur (Orhan, 2013).

Ulus Meydanı ve Kızılay Meydanı'nı birbirine bağlayan ana omurga olan Atatürk Bulvarı üzerinden de tüm bu yaşananlara bağlı olarak bina ölçeğinde değişimler yaşanmıştır. Bu yapılardan 2. TBMM Binası Cumhuriyet Müzesi'ne, Maliye Vekâleti Binası Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörlük Binası'na dönüştürülerek özgün hali korunup idari işlevi değiştirilmiştir. Ankara Belediye Binası (Şehremaneti) Esnaf ve Sanatkarlar Odası olarak, Büyük Postane PTT Genel Müdürlüğü olarak, Tuz Nazırlığı Binası Ziraat Bankası olarak, Danıştay Binası Yüksek Seçim Kurulu olarak kullanılmak üzere yıkılıp yeniden inşa edilmiştir. Günümüzde İller Bankası ile Emlak ve Kredi Bankası yapıları ise kullanılmamaktadır (Ayna, 2020) (Tablo 1).

Tablo 1. Atatürk Bulvarı'nın Değişimi (Ayna, 2020), (Doğan, 2019), (Url-6), (Url-7)

ATATÜRK BULVARI	
Belediye Binası/1888	 <p>✓ Yapının bulunduğu alana Esnaf ve Sanatkarlar Odası olarak kullanılan taş bina inşa edilmiştir.</p>
Büyük Postane/1925	 <p>✓ Yapının bulunduğu alana PTT Genel Müdürlüğü olarak kullanılan bina inşa edilmiştir.</p>
Tuz Nazırlığı Binası	 <p>✓ Günümüze ulaşamayan binanın yerine inşa edilen Ziraat Bankası hala kullanılmaktadır.</p>
Danıştay Binası	 <p>✓ 1960'lı yıllarda yıktırılan yapının bugün yerinde Yüksek Seçim Kurumu tarafından kullanılan çok katlı bina yer almaktadır.</p>
İkinci T.B.M.M Binası/1924	 <p>✓ Varlığını koruyan yapı günümüzde Cumhuriyet Müzesi olarak kullanılmaktadır.</p>
Maliye Vekâleti Binası/1925	 <p>✓ Özgün hali korunan yapı Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi rektörlük binası olarak kullanılmaktadır.</p>
İller Bankası /1937	 <p>✓ Önce atıl bırakılıp daha sonra yıktırılan yapının yerinde Melike Hatun Camii'nin yeşil alanı yer alır.</p>
Emlak ve Kredi Bankası/1946	 <p>✓ 2016 yılında yıktırılan binanın bulunduğu alan şuan boş bir arsadır.</p>

4. SONUÇ

Kentler tarihi süreç içinde farklı rollere sahip olmakta ve bu rollerin gerektirdiği çeşitli mekânlara ihtiyaç duymuştur. Bu durum kentlerin zamanla değişen rolleri üzerinden kente ekonomik, endüstriyel, turistik, askeri, idari gibi kimlikler kazandırmıştır. Kalkolitik çağdan beri sürekli bir yerleşimin olduğu düşünülen Ankara kenti, Hitit ve Friglerin egemenliğinde savunma, Libyalılar ve Persler döneminde ticari, Galatlarda yönetim, Roma idaresinde yönetim, askeri ve ticari, Osmanlı döneminde ticari ve askeri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile de başkent olarak yönetim (bürokratik ve politik) işlevini yüklenmiştir. Kentin

zaman içerisinde değişen bu rollerinin kenti farklı ölçeklerde etkilediği görülmüştür. Kentin başkent olması özellikle Ulus'tan başlayan Kızılay'a doğru ilerleyen güzergâhta farklı ölçeklerde değişimlere neden olmuştur. Kentte başkent rolünü temsil edecek kentsel kamusal yapılar ve alanlar düzenlenmiştir. Kentte yaşanan bu politik ve ekonomik değişimler ile kamusal alanın inşa edildiği Ulus ve Kızılay Meydanlarının kullanım amaçları değişmiştir. Zamanla alanın prestiji, kullanıcı grupları, mekânsal tanımları ve kamusal anlamları değişmiştir. Kentin yoğunluklu olarak ihtiyaç duyduğu bürokratik, politik, kültürel, finansal ve ticari yapılar farklılaşmıştır. Bu dönüşümün etkilerinin Kızılay ve Ulus Meydanlarını da içine alan Atatürk Bulvarı aksında konumlanan kamu temsiliyeti olan bazı yapıların işlevini de değiştirildiği ya da yıkılıp yerine yapı yapıldığı görülmüştür. Örneğin, Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan Ankara'da inşa edilen ilk resmi bina olma özelliği taşıyan, Hariciye Vekâleti olarak hizmet vermiş Tuz Nazırlığı Binası, Kızılay Meydanı'na adını veren Kızılay Binası bugün varlığını sürdürmemektedir. Yine aynı aksta konumlanan Ankara Belediye Binası (Şehremaneti), Büyük Postane, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü, İsviçre Büyükelçiliği, Mısır ve Lehistan Büyükelçiliği, Etibank, İller Bankası gibi bir dönemin önemli simge yapıları da yıkılmıştır.

Sonuç olarak kentler için değişim kaçınılmazdır. Sürekli değişen bir olgu olan kentin bu doğrultuda fiziksel ve sosyal değişimler yaşaması olağandır. Bu değişim süreci içerisinde kent bütününde alınan kararlar kentlerin zamanla yaşanmışlıklarının izini sürdürmelidir. Bu durum kentlere karakter katan kent kimliğini oluşturan rollerin fiziksel ve sosyal mekâna yansımalarının korunması açısından önem arz etmektedir. Böylece kentlerin bellekleri inşa edilebilir ve korunabilir. Bu nedenle kentlerin geçmişi bugünü ve geleceği arasında varlığının ve sürekliliğinin sağlanması özgün rollerinin aktarımını destekleyen bu mekânların korunması önemli olmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akçalı, P., Ataşer, G., Dursun D. ve diğerleri. (2014). *Türk Dünyası Başkentleri Ankara, Almatı - Astana, Aşkabat, Bakü, Bişkek, Duşanbe, Lefkoşa, Taşkent*. Ankara: Akasya Kitapevi.
- Akçura, T. (1971). *Türkiye Cumhuriyeti Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma*. Ankara: ODTÜ Yayınevi.
- Altaban, Ö. (1987). Kamu Yapıları Yer Seçim Süreçleri. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Çalışma Grubu. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi, EGO Genel Müdürlüğü. 31-48.
- Anonim. (1991). *Çankaya*. İstanbul: Kent Hizmetleri Merkezi Yayını.
- Aydın, O. ve Özgür, E. (2009). Ankara'nın Kentsel Gelişiminin Uzaktan Algılama Ve Coğrafi Bilgi Sistemleriyle Ölçülmesi, *e-Journal of New World Sciences Academy Dergisi*, 4 (4), 215 – 242.
- Aydın, O. (2011). CBS Temelli Hüresel Otomata Yöntemiyle Kentsel Büyüme Modeli: Ankara Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9 (2), 135-157.
- Ayna, Y. (2020). Fotoğraflara Göre Ankara'da Günümüze Ulaşamayan Türk Devri Yapıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Batuman, B. (2002). Mekan, Kimlik ve Sosyal Çatışma: Cumhuriyet'in Kamusal Mekanı Olarak Kızılay Meydanı, Ankara'nın Kamusal Yüzleri. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Bayraktar, N. (2013). Tarihe Eş Zamanlı Tanıklık: Ulus ve Kızılay Meydanlarının Değişim Süreci. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 1(1), 20-35.
- Bilsel, G., Atak, E., Gökçe, B., Sezgin, D., Şan, H., Şişman, O. (1997). Ankara'nın Öncü Örnek Rolü. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Ankara Sempozyumu*. Ankara.

- Boz, M. ve Kubat, A. (2017). Başkent Ankara'nın İki Simgesel Örnek Üzerinden Morfolojik Analizi. *Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı II. Kentsel Morfoloji Sempozyumu*. İstanbul.
- Çamur, K. (2000). Yeni Liberal Politikaların Kentsel Arazi Kullanım Yapısına Etkileri: Çankaya (Ankara) İlçesi'nde Yapılaşmanın Çözümlemesi 1985-1990. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, K. (2019). 1920 – 1938 Dönemi Ankara'da Yapılan Kamu Yapıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doxiadis, C.A. (1965). Islamabad. The Creation of a New Capital. *The Town Planning Review*.
- Eravcı, M. H. (2020). Cumhuriyet Dönemine Kadar Ankara Şehrinin Fiziksel Gelişimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(6), 131-14.
- Erdoğan, A. (2008). Cumhuriyet ve Başkent. Ankara Büyükşehir Belediyesi. Ankara Tarihi ve Kültürü Dizisi. 4 (2).
- Günay, B. (2006). *Ankara Çekirdek Alanının Oluşumu ve 1990 Nazım Planı Hakkında Bir Değerlendirme*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Gürsoy, C. (1959). Ankara Şehri. *Türk Coğrafya Kurumu*. Coğrafya Haberleri Yıl 1, 2, 6-14.
- Işık, Ş. (2005). Türkiye'de Kentleşme Ve Kentleşme Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*. 14, 57-71.
- Kıray, B. M. (2007). *Kentleşme Yazıları*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Orhan, E. (2013). Politik Yeniden Yapılanmada Kamu Binalarının Mekansal Organizasyonu: Başkent Ankara Örneği. 4. *Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyum*. Mersin.
- Öncü, A. M. (2017). Yıkımların Gölgesindeki Ankara'da Kamusal Mekanların Varoluş Mücadelesi. *Kebikec: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmalı Dergisi*. 44.
- Saner, M. (2007). Kamusal Alandan Seyirlik Mekâna: Güvenpark ve Güvenlik Anıtı. 80. *Yılında Cumhuriyet'in Türkiye Kültürü Sempozyumu*. Ankara.
- Söylemez, E., Demiröz, İ., Kubat, S. A. (2018). Jansen Planı'nın Ankara Kentinin Gelişimi ve Kentin Çeper-Kuşak Alanlarına Etkisi. *Jansen ve Ankara Sempozyumu*. Ankara.
- Şenyapılı, T. (2006). *Ankara Kenti İkili Yapısında Dönüşümler*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Turhanoglu, F. A. (2010). Spatial production of Ankara as Capital City of Republican Turkey, *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*.
- Uçaryiğit, E. (2017). Osmanlı Kentlerinde Kamu Yapıları ve Kentsel Düzen: Bursa, Edirne, Ankara, Konya Örnekleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Pamukkale: Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Url-1. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/161492/mod_resource/content/1/COG237_9.pdf, Erişim: 04.01.2022.
- Url-2. <https://images.app.goo.gl/VEvHCUWdiGGp2BWJ6>, Erişim: 04.12.2021
- Url-3. <https://images.app.goo.gl/fYWatBXvhhSzNPeJ9>, Erişim: 04.12.2021
- Url-4. <https://tr.pinterest.com/pin/188095721911828343/>, Erişim: 01.01.2022.
- Url-5. <https://earth.google.com/web/>, Erişim: 10.05.2022.
- Url-6. <https://yidb.asbu.edu.tr/tr/rektorluk-hizmet-binasi-eski-maliye-vekaleti-binasi>, Erişim: 09.01.2022.
- Url-7. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet> M%C3%BCzesi, Erişim:09.01.2022.

Vardar, A. (1989). Başkent'in İlk Planları. *Planlama*. 6 (6), 38-50.